

УДК 336.76

Школьник І.О.,

доктор економічних наук,

професор, проректор

ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” (м. Суми)

Кремень В.М.,

кандидат економічних наук,

старший викладач

ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” (м. Суми)

Міжнародні фінансові конгломерати на страховому ринку України

У статті досліджено вплив фінансової кризи на діяльність міжнародних фінансових конгломератів та розглянуто особливості їхньої діяльності на страховому ринку України.

This article explores the impact of financial crisis on the activities of international financial conglomerates, and discusses the features of their activities in the insurance market of Ukraine.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України досить швидко та інтенсивно відбувається входження іноземного капіталу у вітчизняний фінансовий сектор, навіть не зважаючи на наслідки фінансової кризи в глобальному фінансовому середовищі. Серед представників іноземного фінансового капіталу активно себе поведуть фінансові конгломерати, які є надвеликими фінансовими групами за обсягами активів та рівнем охоплення споживачів фінансових послуг одночасно на банківському, страховому та інвестиційному ринку. Входження міжнародних фінансових конгломератів окрім позитивних наслідків таких як впровадження світових стандартів надання фінансових послуг, розширення ресурсної бази економічного зростання та активізації інвестиційних процесів, зумовлює виникнення цілого ряду ризиків і небезпек як для вітчизняного фінансового сектора в цілому, так і для страхового ринку зокрема, а саме, посилення негативного впливу фінансової глобалізації, зростання нестабільності фінансового сектору, формування додаткових ризиків, неконтрольований відтік капіталу та реалізація фінансово-економічних інтересів без врахування пріоритетів розвитку України.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню впливу міжнародних фінансових конгломератів на фінансовий ринок України присвячені праці вітчизняних науковців

О. Барановського, І. Крупки, О. Козьменко, А. Єрмошенко, А. Фрасинюка¹. Підкреслюючи ґрунтовність, високий рівень досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, високо оцінюючи їх наукову та практичну значущість, слід відмітити, що нині недостатньо дослідженою все ще залишається проблема формування цілісного уявлення про механізм впливу міжнародних фінансових конгломератів на функціонування та розвиток страхового ринку України.

Метою статті є дослідження концептуальних і організаційних засад діяльності міжнародних фінансових конгломератів на страховому ринку України.

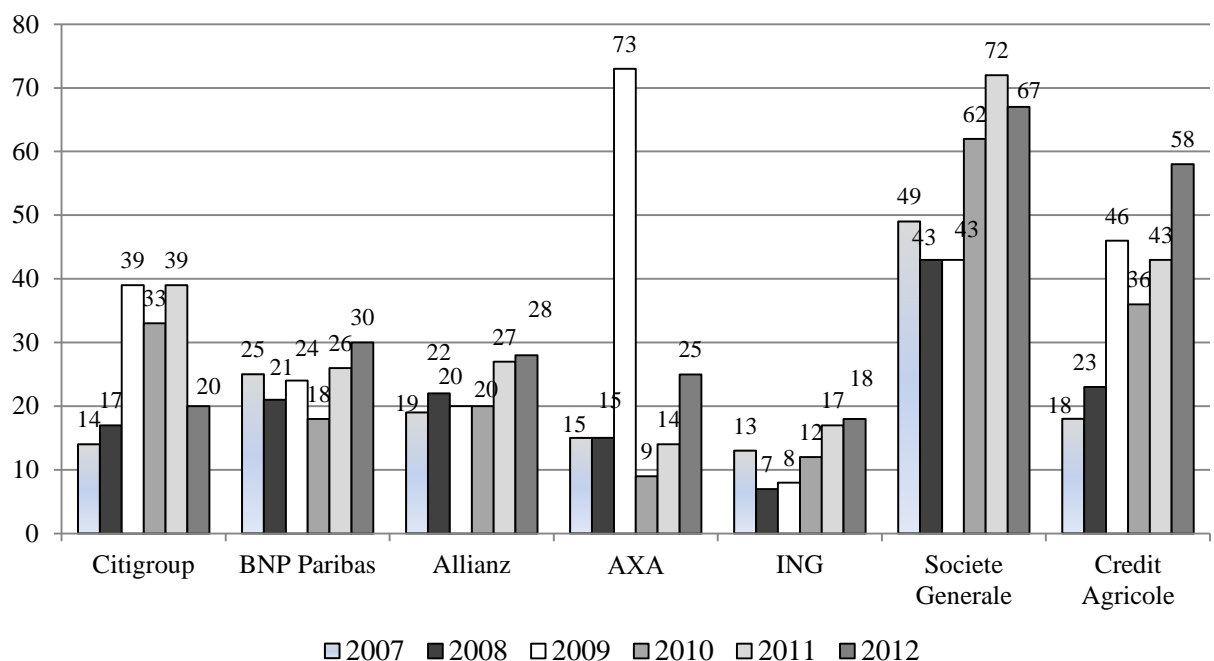
Виклад основного матеріалу. На фінансовому ринку попри прогнози 2008 року щодо значного відтоку іноземного капіталу з України сьогодні присутні найбільш потужні фінансові конгломерати, що входять до списку “Global 500”. Розглянувши зміну позицій фінансових конгломератів у цьому рейтингу (рис. 1), можна стверджувати, що переважна більшість конгломератів має досить стійкі позиції з незначними відхиленнями. Так, покращили свій рейтинг протягом 2011 року порівняно із 2010 роком фінансові конгломерати “Citigroup” і “Societe Generale” – на 19 і 5 позицій відповідно. Фінансові конгломерати “BNP Paribas”, “Allianz”, “AXA”, “ING” та “Credit Agricole” за останні три роки знижувалися у рейтингу: фінансові конгломерати “BNP Paribas”, “Allianz” і “AXA” були витіснені із першої двадцятки компаній, а фінансовий конгломерат “ING” – з першої десятки компаній рейтингу “Global 500”. Проте, незважаючи на негативні тенденції щодо зниження рейтингу фінансових конгломератів проведений аналіз засвідчив, що вони міцно тримаються у складі першої сотні компаній “Global 500”. Окрім того на цьому рисунку не відображено ще один фінансовий конгломерат, що входить до 500 найбільш потужних компаній світу, а саме – італійську фінансову групу “Intesa Sanpaolo S.P.A.”, яка протягом 2007-2008 рр. суттєво посилила свою рейтингову позицію: у 2007 році вона займала 337 позицію, а в 2008 році вже 137, хоча у 2011 р. ця фінансова група опинилася на 191 місці. У рейтингу “Global 500” 2012 р. фінансовий конгломерат “Intesa Sanpaolo S.P.A.” посів 193 місце.

Аналізуючи тенденції розвитку фінансових конгломератів, що присутні на

---

¹ Розвиток банківської системи України / [заред. О. І. Барановського]. – К. : Ін-тут економіки та прогнозування, 2008. – 554 с.; Крупка, І.М. Фінансовий ринок України та міжнародні фінансові потоки [Текст] / І. М. Крупка // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 104-116; Школьник, І.О. Міжнародні фінансові конгломерати у банківському секторі України [Текст] / І.О. Школьник // Вісник НБУ. – 2010. – № 2. – С. 32–36; Школьник, І.О. Критерії ідентифікації фінансового конгломерату: вітчизняний та європейський підходи [Текст] / І.О. Школьник, О.В. Козьменко, В.М. Кремень // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 6. – С. 32-36; Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія [Текст] / О.В. Козьменко, С.М. Козьменко, Т.А. Васильєва. – Суми, 2011. – 388 с.; Єрмошенко, А.М. Фінансовий конгломерат як модель взаємодії страхових компаній і банківських установ [Текст] / А.М. Єрмошенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми, 2009. – Вип. 25. – С. 197-207; Єрмошенко, А.М. Заходи пруденційного характеру за діяльністю фінансових конгломератів згідно до законодавства ЄС : Аналітична записка [Текст] / А.М. Єрмошенко. – К. : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки. – 3 с.; Фрасинюк, А.М. Інноваційні форми організації транснаціонального банківського бізнесу [Текст] / А.М. Фрасинюк / Електронний журнал “Ефективна економіка”. – 2011. – № 6.

вітчизняному фінансовому ринку, у 2007-2011 рр., на нашу думку, слід враховувати, що на розвиток цих конгломератів у світовому масштабі суттєво вплинула фінансова криза (табл. 1). Проте є очевидним, що оцінювати сучасну фінансову ситуацію у міжнародних конгломератах на основі стану сумарних активів та зобов'язань не зовсім доречно, адже різких змін у цих показниках, за деякими винятками, майже не відбулося. Позитивні тенденції щодо зростання активів та сукупних зобов'язань у 2011 р. порівняно із попереднім роком спостерігалися у таких фінансових конгломератів як “Societe Generale”, “Credit Agricole”, “RZB-UNIQA”, “Petr Kellner (PPF)” і “Deutsche Bank”. Дуже яскраво вплив фінансової кризи проявився у динаміці активів за попередні роки: у 2008 р. порівняно із 2007 р. зниження активів спостерігалось у фінансових конгломератів “AXA” і “SEB”, фінансові конгломерати “Citigroup”, “Allianz”, “AIG”, “ING” мали тенденцію до зниження активів два роки поспіль – протягом 2008-2009 рр., а фінансові конгломерати “Credit Agricole” і “RZB-UNIQA” – протягом 2009-2010 рр. Серед досліджуваних фінансових конгломератів “Citigroup”, “BNP Paribas”, “Allianz”, “ING”, “Societe Generale”, “Intesa Sanpaolo S.P.A. ”, “RZB-UNIQA” і “Deutsche Bank” навіть за результатами 2011 р. ще не вийшли на обсяг активів “кризового” 2008 року.

Джерело: Рейтинг “GLOBAL 500” – <http://money.cnn.com/>

Рис. 1. **Позиції міжнародних фінансових конгломератів, присутніх на фінансовому ринку України, в рейтингу Global 500 за 2007-2012 рр.**

Стосовно ж фінансових результатів діяльності, то саме в них з усією очевидністю

проявляється вплив фінансової кризи на діяльність інтегрованих посередників. В цілому 2008 та частково 2009 рік були критичними періодами у функціонуванні фактично всіх конгломератів, оскільки навіть ті з них, які спрацювали із прибутком, мали суттєве зниження рівня рентабельності акціонерного капіталу, який порівняно з попередніми роками скоротився в декілька разів. Слід звернути увагу, що усі досліджувані фінансові конгломерати у 2010 р. отримали позитивний фінансовий результат, що є свідченням того, що висококонвергентна інтегрована форма фінансового посередництва, не дивлячись на прогнози щодо її зникнення або суттєвої трансформації, залишається конкурентноспроможною і ефективною на світовому фінансовому ринку.

У 2011 р. усі фінансові конгломерати, окрім конгломератів “Credit Agricole” і “Intesa Sanpaolo S.P.A.”, завершили свою діяльність з чистим прибутком. У фінансових конгломератів “AIG”, “AXA”, “ING”, “RZB-UNIQA”, “SEB” і “Deutsche Bank” у 2011 р. порівняно із 2010 р. відбулося зростання чистого прибутку, при цьому у таких конгломератів як “AIG”, “AXA” та “ING” позитивна тенденція зростання чистого прибутку спостерігалася на фоні зниження активів.

Водночас порівнюючи рентабельність акціонерного капіталу за показниками 2007 та 2011 року, отримуємо нерівномірні результати, а саме, тільки частина конгломератів – “Citigroup”, “AIG” і “Societe Generale” – перевищила значення показників 2007 року. Динаміка показників рентабельності американських фінансових конгломератів “Citigroup” і “AIG” засвідчують дієвість застосованих заходів щодо виведення фінансових конгломератів із кризового стану.

Таблиця 1. Основні показники діяльності міжнародних фінансових конгломератів, присутніх на фінансовому ринку України, за 2007-2011 рр.

Фінансовий конгломерат		Активи, млрд. дол. США					Сукупні зобов'язання, млрд. дол. США					Чистий прибуток, млрд. дол. США					Рентабельність акціонерного капіталу, %				
Назва	Країна	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Citigroup	США	2187,6	1938,5	1856,6	1913,9	1873,9	2074,0	1796,9	1703,9	1750,4	1696,0	3,6	-27,7	-1,6	10,6	11,1	3,17	-19,56	-1,05	6,48	6,24
BNP Paribas	Франція	2477,4	2885,0	2952,6	2680,9	2551,5	2398,7	2811,0	2852,9	2580,8	2453,6	10,7	4,4	8,1	10,4	8,4	13,60	5,95	8,12	10,39	8,58
Allianz	Німеччина	1551,5	1328,3	838,0	838,5	832,8	1481,7	1281,5	780,4	778,8	774,5	10,9	-3,6	6,0	6,7	3,6	15,62	-7,69	10,42	11,22	6,17
AIG	США	1060,5	860,4	847,6	683,4	555,8	964,7	793,0	777,8	598,1	450,8	6,2	-99,3	-10,9	9,5	17,8	6,47	-147,33	-15,62	11,14	16,95
AXA	Бельгія	1057,0	936,2	1016,3	981,7	947,9	990,3	884,2	950,0	915,0	884,9	7,8	1,4	5,0	3,6	6,0	11,69	2,69	7,54	5,40	9,52
ING	Нідерланди	1919,0	1851,0	1169,7	1667,5	1653,5	1864,6	1813,0	1113,9	1609,3	1594,5	12,6	-1,1	-1,3	3,7	6,6	23,16	-2,89	-2,33	6,36	11,19
Societe Generale	Франція	1567,0	1570,7	1468,9	1518,9	1533,8	1527,2	1520,5	1408,3	1456,6	1472,7	1,3	2,9	0,9	5,2	3,3	3,27	5,78	1,49	8,35	5,40
Credit Agricole	Франція	2252,8	2298,0	2234,6	2138,0	2237,8	2158,1	2240,0	2169,4	2076,7	2182,2	8,2	1,5	1,6	1,7	-2,0	8,66	2,59	2,45	2,77	-3,60
Intesa Sanpaolo S.P.A.	Італія	837,6	884,2	896,6	883,9	829,9	797,8	816,2	821,0	812,1	768,9	9,9	3,7	3,9	3,6	-11,4	24,87	5,44	5,16	5,01	-18,69
RZB-UNIQA	Австрія	187,7	229,8	203,1	174,1	233,5	176,7	218,0	184,1	155,0	218,2	1,1	0,1	0,002	0,004	0,9	10,00	0,85	0,01	0,02	6,28
SEB	Швеція	362,7	317,5	357,1	337,2	265,0	350,8	375,5	341,7	321,8	260,0	1,5	0,9	-0,02	0,5	0,3	12,61	-1,55	-0,13	3,25	6,04
Generali	Італія	559,3	533,7	608,1	566,8	549,3	537,7	518,0	584,2	543,3	529,2	4,0	1,3	1,8	2,3	1,2	18,52	8,28	7,53	9,79	5,97
Petr Kellner (PPF)*	Нідерланди	н/д	н/д	13,9	16,0	18,6	н/д	н/д	8,74	10,3	13,1	н/д	н/д	0,3	0,4	0,3	н/д	н/д	5,06	7,59	7,23
Deutsche Bank	Німеччина	2953,9	3061,4	2153,3	2556,8	2809,7	2899,7	3018,7	2100,7	2491,3	2740,4	8,9	-5,6	6,9	3,1	5,7	16,42	-13,11	13,12	4,73	8,22

*для фінансового конгломерату "Petr Kellner (PPF)" дані наведені у млн. дол. США

Джерело: Офіційні сайти компаній

Рейтинг "GLOBAL 500" – <http://money.cnn.com/>

Слід зазначити, що міжнародні фінансові конгломерати, незважаючи на складну фінансову ситуацію, продовжують активно працювати та освоювати нові фінансові ринки і не збираються виводити свої активи з економіки України. При цьому все більш привабливим для фінансових конгломератів стає страховий сектор з огляду на те, що провідна роль серед небанківських фінансових установ в Україні належить страховим компаніям. Це пояснюється високими темпами зростання ринку, які вже декілька років перевищують 20%. Тенденції розвитку страхового ринку в Україні передусім пов'язані з його усталеністю та відносною стабільністю: Зокрема, страховий ринок вже пройшов стадію формування та перейшов в стадію свого активного розвитку. Окрім того, страховий ринок в Україні характеризується значним потенціалом. Реалізації цього потенціалу сприятиме стабілізація економічної ситуації і зростання ВВП, а також підвищення рівня споживання страхових продуктів, який зараз в Україні є одним з найнижчих серед країн Центральної та Східної Європи.

Відношення валових страхових платежів до ВВП в Україні складає близько 3%, у той час як у Чехії – 4%, Словенії – 5,7%, а в групі країн ЄС-15 – в середньому 8,6%. Усе вищезазначене є підґрунтям для висновку про те, що страховий ринок України є другим за привабливістю сегментом фінансового сектору для іноземного капіталу після банківського. За період з 2001 по 2011 рр. кількість страхових компаній збільшилася у 1,4 рази – з 328 до 456 одиниць, у той час кількість страхових компаній з іноземним капіталом зросла майже у 6 разів – з 20 до 115.

Значне розширення присутності іноземного капіталу пов'язане з тим, що Закон України “Про страхування” від 2001 р. лібералізував вітчизняне законодавче поле страхового ринку. Особливо це стосується відносин злиття і поглинання: так, для отримання значного контролю над вітчизняною страховою компанією нормативно-правовими актами не передбачено отримання дозволів, на відміну від банківського сектору. Окрім того, законодавство дозволяє іноземним страховим компаніям створювати дочірні компанії, у яких капітал на 100% буде іноземним². Так, якщо у 2003 р. частка статутного капіталу, що належить нерезидентам, у загальному обсязі сплачених статутних фондів всіх страховиків, складала 15,1%. Значення цього показника було найнижчим у 2006 р. – близько 13%, наступні ж роки характеризуються значним зростанням частки статутного капіталу, що належить нерезидентам, – на кінець 2008 р. її значення сягнуло 25,5%.

Результати проведеного аналізу іноземних власників вітчизняних страхових компаній свідчать, що в Україні як мінімум 13 компаній входять до складу міжнародних фінансових

---

² Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР, зі змін. та доп. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96-%E2%F0>. – 01.01.2009. – Назва з екрану.

конгломератів: “Allianz Україна”, “Allianz Life”, “АХА Страхування”, “АХА Україна”, “Граве Україна”, “Граве Україна Страхування життя”, “Дженералі Страхування Життя”, “ІНГ Життя Україна”, “Кардіф”, “Кардіф Життя”, “СЕБ Лайф Юкрейн”, “УНІКА” та “УНІКА Життя” (табл. 2). Страхові компанії “Веско” і “Український страховий альянс”, що перебувають у спільній власності “Укрсиббанку” і “АХА”, на початку 2009 р. були перейменовані, відповідно, у “АХА Страхування” і “АХА Україна” з метою утворення “АХА Group” в Україні. Зазначимо, що на сьогоднішній день страхові компанії “АХА Страхування” і “АХА Україна” повністю контролюються французьким фінансовим конгломератом “BNP Paribas”, який афілійований із фінансовим конгломератом “АХА”. Донедавна страхова компанія “Дженералі Гарант” пов’язувалася із італійським фінансовим конгломератом “Generali” – протягом 2007-2010 рр. йому належало 52,39%, проте навесні 2011 р. компанії було повернута попередня назва “Гарант Авто”, а серед власників крупних пакетів акцій значаться лише фізичні особи. Усе вищезазначене не дозволяє нам стверджувати про приналежність цієї страхової компанії до італійського фінансового конгломерату “Generali”. До березня 2009 р. на страховому ринку України був представлений фінансовий конгломерат “AIG” – йому належала страхова компанія “ALICO AIG Life”. Проте фінансові проблеми та звернення по допомогу до уряду цього американського фінансового конгломерату призвели до того, що на початку березня 2009 р. було оприлюднене офіційне повідомлення про відокремлення компанії “ALICO AIG Life” від материнського холдингу “American International Group” та про виділення її в окрему структуру. Цей крок було зроблено з метою створення окремої, незалежної, життєздатної компанії, що викликає довіру з боку клієнтів, інвесторів та державних регуляторів. Результати оцінювання присутності міжнародних фінансових конгломератів на страховому ринку України засвідчують, що більшість фінансових конгломератів – “Allianz”, “АХА”, “BNP Paribas”, “GRAWE” та “RZB-UNIQA” – розвивають страховий бізнес в Україні одразу у двох напрямках – майнове і ризикове страхування та страхування життя.

Серед 15 компаній-лідерів ризикового страхування в Україні за результатами 2011 р. міжнародними фінансовими конгломератами контролюються страхова компанія “АХА Страхування”, яка входить до складу французького фінансового конгломерату “BNP Paribas”, а також бельгійського “АХА”, та страхова компанія “УНІКА”, яка безпосередньо належить структурному підрозділу австрійського фінансового конгломерату “RZB-UNIQA”.

Серед 15 вітчизняних лідерів страхування життя у 2011 р. ще два страховика – “Граве Україна Страхування життя” і “Уніка Життя” – належать до австрійських фінансових конгломератів “GRAWE” та “RZB-UNIQA”.

Таким чином, на страховому ринку України працюють такі міжнародні фінансові

конгломерати: “Allianz”, “BNP Paribas”, “AXA”, “GRAWE”, “Generali”, “ING”, “RZB-UNIQA” і “SEB”. Слід звернути увагу на те, що серед перелічених фінансових конгломератів “BNP Paribas S.A.”, “ING”, “RZB-UNIQA” і “SEB” також здійснюють діяльність і у банківському секторі України.

Таблиця 2. Міжнародні фінансові конгломерати на страховому ринку України станом на 01.04.2012 р.

№ з/п	Страхова компанія	Власник			
		Назва	Країна походження	Пакет акцій, %	Фінансовий конгломерат
1	Allianz Україна	Allianz SE	н/д	н/д	Allianz (Німеччина)
2	AllianzLife	Allianz SE	н/д	н/д	Allianz (Німеччина)
3	AXA Страхування	АТ “УкрСиббанк”	Україна	18,0237	BNP Paribas (Франція)
		ПрАТ “КУА-АПФ “УкрСибЕссет Менеджмент”	Україна	31,6554	BNP Paribas (Франція)
		AXA	Франція	50,2930	AXA (Бельгія)
4	AXA Україна	СК “AXA Страхування”	Україна	49,9983	BNP Paribas (Франція)
		AXA	Франція	50,0000	AXA (Бельгія)
5	Граве Україна	Грацер Вексельзайтіге Ферзіхерунг Акцієнгезельшафт	Австрія	99,9999	GRAWE (Австрія)
6	Граве Україна Страхування життя	Грацер Вексельзайтіге Ферзіхерунг Акцієнгезельшафт	Австрія	99,9170	GRAWE (Австрія)
7	Дженералі Страхування Життя	Holdings N.V.	Австрія	99,9801	Generali (Італія)
8	ІНГ Життя Україна	ING ContinentalEurope H- gs B.V.	Нідерланди	19,6411	ING (Нідерланди)
9	Кардіф	BNP ParibasAssurance	Франція	100,0000	BNP Paribas (Франція)
10	Кардіф Життя	BNP ParibasAssurance	Франція	100,0000	BNP Paribas (Франція)
11	СЕБ Лайф Юкрейн	СЕБ ТриггЛів ХолдінгАктієболаг	Швеція	99,9990	SEB (Швеція)
12	УНІКА (UNIQA)	УНІКА Інтернешнл Бетайлігунгс- ФервальтунгсГмбХ	Австрія	92,2330	RZB-UNIQA (Австрія)
13	УНІКА Життя (UNIQA life)	УНІКА Інтернешнл Бетайлігунгс- ФервальтунгсГмбХ	Австрія	н/д	RZB-UNIQA (Австрія)

Джерело: дані ДУ “АРІФРУ”

Аналіз основних показників діяльності компаній ризикового і майнового страхування України, що контролюються фінансовими конгломератами (табл. 3), засвідчує, що позитивні тенденції щодо функціонування та розвитку спостерігаються у таких страхових компаній “АХА Страхування” і “УНІКА”. Слід звернути увагу на те, що страхова компанія “УНІКА”, на відміну від компанії “АХА Страхування”, отримала за результатами 2011 року збитки. У 2010 р. порівняно із 2009 р. у страхової компанії “Allianz Україна” відбулося зниження активів і власного капіталу – на 68,9 та 68,8 млн. грн. відповідно. Проте відбулося незначне зростання величини валових премій – майже на 1 млн. грн. У 2011 р. діяльність цієї компанії порівняно із 2010 р. характеризувалася позитивною тенденцією: активи і валові премії зросли на 46%, а власний капітал – на 70%. Окрім того, страхова компанія “Allianz Україна” завершила 2011 рік із нерозподіленим прибутком у сумі 425,5 тис. грн. Діяльність страхової компанії “Граве Україна” у 2010-2011 рр. супроводжувалася зниження активів майже на 8% і валових премій практично на третину, а також незначним нарощенням суми власного капіталу – на 1 млн. грн. За результатами 2011 р. компанія “Граве Україна” завершила зі збитками.

Аналіз діяльності вітчизняних компаній страхування життя, що контролюються фінансовими конгломератами, засвідчив, що діяльність страхових компаній “УНІКА Життя” і “Дженералі Страхування Життя” протягом 2009-2011 р. в цілому супроводжувалася позитивними тенденціями щодо основних фінансових показників. Щодо діяльності страхової компанії “Граве Україна Страхування життя”, то у 2009-2010 рр. спостерігалися наступні тенденції – вартість активів зросла на 90,7 млн. грн., власний капітал збільшився з 77,1 до 88,1 млн. грн. – на 14,3%, а валові страхові премії зменшилися на 4,4 млн. грн. Проте у 2011 р. діяльність компанії вийшла на позитивну динаміку, що проявилось у зростанні активів і власного капіталу відповідно на 18% і 15%, за цей же період, хоча і незначною мірою, відбулося зростання валових премій – на 1 млн. грн. Негативною тенденцією, що проявилася у зменшенні вартості активів і власного капіталу, у 2009-2010 рр. характеризувалася діяльність страхової компанії “СЕБ Лайф Юкрейн”.

Таблиця 3. Основні показники діяльності страхових компаній України, що контролюються фінансовими конгломератами, за 2009-2011 рр.

№ з/п	Страхова компанія	Активи, млн. грн.			Валові премії, млн. грн.			Власний капітал, млн. грн.			Рівень виплат / Збитковість, %			Нерозподілений прибуток у 2011 р., тис. грн.
		2009 р.	2010 р.	2011 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	
КОМПАНІЇ РИЗИКОВОГО СТРАХУВАННЯ														
1	АХА Страхування	809,7	818,3	859,7	700,9	721,9	728,5	341,1	436,7	446,9	н/д	46,59	40,43	181492,0
2	УНІКА	389,3	392,3	446,1	500,0	528,3	635,3	105,6	105,6	128,9	30,83	41,84	50,74	-8061,0
3	Allianz Україна	181,0	112,1	163,7	96,5	97,4	142,2	109,2	40,4	68,7	н/д	34,75	26,77	425,4
4	Граве Україна	н/д	76,2	70,2	н/д	53,6	38,2	н/д	43,3	44,3	н/д	50,81	62,49	-469,2
КОМПАНІЇ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ														
6	Граве Україна Страхування життя	403,9	494,6	584,3	153,4	149,0	150,0	77,1	88,1	101,2	н/д	н/д	н/д	–
7	Уніка Життя	59,8	86,8	117,8	26,2	51,0	100,3	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	–
8	СЕБ Лайф Юкрейн	46,3	36,0	44,3	2,1	3,2	7,3	44,5	33,5	38,6	н/д	н/д	н/д	–
9	Дженералі Страхування Життя	41,7	41,8	43,9	н/д	4,9	6,5	27,4	36,6	36,1	н/д	н/д	н/д	–

Джерело: Рейтинг страхових компаній України ТОП 100 – <http://forINSURER.com>

Такі тенденції у діяльності страхових компаній, що контролюються міжнародними фінансовими конгломератами, є важливими з позиції значного обсягу нереалізованого потенціалу страхового ринку України та ефективності його функціонування та розвитку.

Нами було розраховано й узагальнено показники активності міжнародних фінансових конгломератів на страховому ринку України – частки активів підконтрольних їм страхових компаній у загальній сумі активів страхових організацій та ВВП. Враховуючи, що через недостатньо комплексне інформаційне забезпечення функціонування страхового ринку не усі страхові компанії, якими володіють міжнародні фінансові конгломерати, були включені в аналіз, розраховані значення узагальнених показників мають розглядатися з позиції мінімального їх рівня. При цьому слід зауважити, що з'ясувати, скільки ж реально банківських установ та страхових компаній України входить до складу фінансових конгломератів складно, оскільки відстежити їхню структуру – справа досить проблематична. Причиною тому – складна структура взаємозв'язків, а крім того, групи нерідко навмисне приховують інформацію від регуляторних органів, дбаючи лише про свої комерційні інтереси.

Страхові компанії, які підконтрольні міжнародним фінансовим конгломератам, у 2008 р. володіли дуже невеликими частками ринку як ризикового і майнового, так і особистого страхування (табл. 3) – проведені розрахунки засвідчили, що питома вага активів жодної з досліджених страхових компаній не перевищувала значення 1% ВВП України, а позначку в 1% вартості активів страхових компаній України подолали лише дві компанії – одна серед компаній ризикового страхування (“АХА Страхування”) і одна серед компаній страхування життя (“Граве Україна Страхування життя”). Окрім того, компанія “УНІКА” протягом досліджуваного періоду впритул підійшла до цього значення.

Таким чином, можна стверджувати, що якщо міжнародні фінансові конгломерати на початок 2008 р. контролювали в Україні щонайменше 2,18% активів страхових компаній, що складало як мінімум 0,23% ВВП, то за результатами 2011 р. масштаби діяльності міжнародних фінансових конгломератів на страховому ринку України є значно більшими і можуть бути оцінені на рівні щонайменше 4,84% активів страхових компаній та 0,18. Ці показники стали дещо нижчими порівняно із 2010 р. – відповідно фінансові конгломерати контролювали 5,61% активів страхових компаній, що еквівалентне 0,26% ВВП.

Таблиця 3. Активність страхових компаній України, що контролюються фінансовими конгломератами, за 2008-2011 рр.

№ з/п	Страхова компанія (Фінансовий конгломерат)	Частка активів у активах страхових компаній, %				Частка активів у ВВП, %			
		2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
КОМПАНІЇ РИЗИКОВОГО СТРАХУВАННЯ									
1	АХА Страхування (BNP Paribas)	0,09	1,93	1,81	1,79	0,04	0,09	0,07	0,07
2	УНІКА (RZB-UNIQA)	0,69	0,93	0,87	0,93	0,03	0,04	0,04	0,03
3	Allianz Україна (Allianz)	0,05	0,43	0,25	0,34	0,02	0,02	0,01	0,01
4	Граве Україна (GRAWE)	0,14	н/д	0,17	0,15	0,01	н/д	0,01	0,01
	Разом	1,15	4,30	3,91	3,20	0,18	0,20	0,16	0,12
КОМПАНІЇ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ									
5	Граве Україна Страхування життя (GRAWE)	0,83	0,96	1,09	1,21	0,04	0,04	0,05	0,04
6	Уніка Життя (RZB-UNIQA)	0,08	0,14	0,19	0,24	0,004	0,01	0,01	0,01
7	Дженералі Гарант Страхування Життя (Generali)	н/д	0,10	0,09	0,09	н/д	0,005	0,004	0,003
8	СЕБ Лайф Юкрейн (SEB)	0,12	0,11	0,08	0,09	0,005	0,005	0,003	0,003
	Разом	1,03	1,31	1,46	1,64	0,05	0,06	0,06	0,06

Джерело: Рейтинг страхових компаній України ТОП 100 – <http://forINSURER.com>

Дані Держфінпослуг

Дані Держстату

Для оцінювання розмірів міжнародних фінансових конгломератів, що функціонують на страховому ринку України, відносно обсягів цього ринку, нами проведено розрахунок показників співвідношення між активами міжнародних фінансових конгломератів, які працюють на страховому ринку, та сукупними активами вітчизняних страхових компаній і мінімальними розмірами статутного фонду. Результати проведених розрахунків (табл. 4) дозволяють зробити висновок, що ситуація з погляду на безпеку і стабільність функціонування цього сегменту вітчизняного фінансового ринку є більш критичною порівняно з банківським сектором.

Таблиця 4. Оцінка розміру міжнародних фінансових конгломератів відносно обсягів страхового ринку України за 2007-2011 рр.

№ з/п	Фінансовий конгломерат	Співвідношення між активами фінансового конгломерату і активами страхових організацій України			Співвідношення між активами фінансового конгломерату і мінімальним розміром статутного фонду страховика, який займається					
					страхуванням життя			іншими видами страхування, ніж страхування життя		
		2007 р.	2010 р.	2011 р.	2007 р.	2010 р.	2011 р.	2007 р.	2010 р.	2011 р.
1	Allianz	243,22	147,10	137,40	703612,02	631733,09	91597,99	1055418,03	421155,40	832800,00
2	AmericanInternational Group	166,25	–	91,70	480954,65	–	61131,32	721431,97	–	555800,00
3	AXA	165,70	172,22	156,39	479348,48	739621,20	104257,61	719022,72	493080,80	947900,00
4	BNP Paribas	388,38	470,32	420,95	1123535,19	2019813,06	280634,34	1685302,79	1346542,04	2551500,00
5	Generali	87,68	99,43	90,62	253651,66	427031,98	60416,40	380477,48	284687,99	549300,00
6	ING Group	300,83	292,53	272,80	870281,04	1256308,80	181865,13	1305421,56	837539,20	1653500,00
7	GRAWE	0,71	0,12	1,67	2055,08	527,39	1110,50	3082,61	351,59	10096,51
8	PetrKellner (PPF)	0,12	0,01	–	356,95	12,43	–	535,43	8,29	–
9	RZB-UNIQA	0,45	30,54	38,52	1298,87	131168,43	25682,19	1948,30	87445,62	233500,00
10	SEB	0,37	59,16	43,72	1058,71	254049,37	29146,82	1588,07	169366,25	265000,00
11	Разом	1353,93	1271,44	1253,76	–	–	–	–	–	–

Джерело: Рейтинг страхових компаній України ТОП 100 – <http://forINSURER.com>

Дані Держфінпослуг

Так, сукупні активи міжнародних фінансових конгломератів, які володіють страховими компаніями в Україні, у понад 1200 разів перевищують сукупні активи страховиків в Україні. Така ситуація пояснюється невеликими розмірами страхового ринку України: у 2007 р. активи страхових компаній склали 32213 млн. грн., у 2010 р. – 45235 млн. грн., у 2011 р. – 48099 млн. грн., що складає трохи більше 4% ВВП України.

Встановлені вітчизняним законодавством мінімальні розміри статутних фондів також не можуть розглядатися як серйозні бар'єри для входження міжнародних фінансових конгломератів на вітчизняний страховий ринок. Слід зазначити, що відповідно до ст. 30 Закону України “Про страхування” мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається видами страхування іншими, ніж страхування життя, встановлюється в сумі, еквівалентній 1 млн. євро, а страховика, який займається страхуванням життя, – 1,5 млн. євро³.

Висновки. Підводячи підсумок проведеного дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Фінансові конгломерати, серед яких більшість – найбільш потужні, присутні на фінансовому ринку України із 2005 р., при цьому, як правило, їх стратегія полягає в охопленні усіх сегментів вітчизняного фінансового ринку.

2. Світова фінансова криза суттєво вплинула передусім на фінансові результати діяльності міжнародних фінансових конгломератів, проте відходу від фінансового конгломерату як найбільш поширеної форми міжнародного фінансового посередництва – конвергентно-інтеграційної – не сталося, стосовно чого існувала поширена думка серед науковців. При цьому найбільш потужні міжнародні фінансові конгломерати в переважній більшості не досягли докризових показників діяльності.

3. Як мінімум тринадцять страхових компаній входять до складу міжнародних фінансових конгломератів: “Allianz Україна”, “AllianzLife”, “АХА Страхування”, “АХА Україна”, “Граве Україна”, “Граве Україна Страхування життя”, “Дженералі Страхування Життя”, “ІНГ Життя Україна”, “Кардіф”, “Кардіф Життя”, “СЕБ Лайф Юкрейн”, “УНІКА” і “УНІКА Життя”. Активність страхових компаній, які підконтрольні міжнародним фінансовим конгломератам, є невисокою: лише деякі з них володіють ринковою часткою в 1%. Сукупний контроль міжнародних фінансових конгломератів над страховим ринком України в останні роки зберігається на рівні близько 5%.

4. Намірів виходу міжнародних фінансових конгломератів зі страхового ринку України та їх реалізації практично не спостерігається, оскільки частка міжнародних

---

³ Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР, зі змін та доп. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96-%E2%F0>. – 01.01.2009. – Назва з екрану.

фінансових конгломератів на вітчизняному страховому ринку в структурі їх активів є достатньо незначною, що відповідно практично не може здійснювати сильного впливу на діяльність конгломерату в цілому.

5. Міжнародні фінансові конгломерати, які представлені на страховому ринку України, є надвеликими фінансовими посередниками з точки зору обсягів активів та бар'єрів входження на ринок, при цьому потенційна небезпека може критися не стільки у значному розмірі міжнародних фінансових конгломератах, скільки у невеликих розмірах самого вітчизняного страхового ринку.